

UČENÍ A JEHO DRUHY

Psychologie učení
dospělých

Charakteristika učení

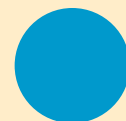
Učením označujeme činnosti, kterými jedinec:

- získává, rozšiřuje a prohlubuje své poznatky o světě,
- osvojuje si nové dovednosti a postupy,
- mění své chování i vlastnosti,
- rozvíjí a kultivuje svou osobnost;
- učení probíhá na základě zhodnocování a využívání průběhu i výsledků činností předcházejících – tedy na základě zkušenosti.

Několik postřehů o učení

1. Učení se prezentuje v různých podobách (podle obsahu, podle pochodů, které k naučení vedou, podle toho na jaké úrovni životních projevů probíhá).
2. Může být záměrné i nezáměrné.
3. Může být plně řízené i neřízené.
4. U řízeného učení nemusí jít nutně jen o řízení z vnějšku, ale i o autoregulaci – sebeřízení).
5. Učení vede nejen k pozitivním, žádoucím efektům, ale i k efektům negativním, které osobnost ohrožují.
6. Učení je celoživotní proces.
7. Probíhá i u zvířat.

Kde a jak se s učením setkáváme

1. Škola jako instituce.
2. Předškolní období – rodina.
3. Učíme se i to, co je nežádoucí vědět a umět.
4. Učíme se po celý život – rekvalifikace.
5. Učíme se žít spolu jako partneři, ve stáří i bez partnera, snášet samotu.
6. Produktem učení mohou být i tak vážné změny osobnosti, že postižený musí být hospitalizován nebo odsouzen do vězení.
7. Učení může nabýt podoby intenzivní práce na sobě samém, na své celkové kultivaci.

Typy učení – dělení podle míry intencionality (záměrnosti)

Edukační procesy **typu A – bezděčné učení**, nevědomě se učíme na úrovni nižších forem učení, čehož využívá např. reklama.

Edukační procesy **typu B – záměrné** – učíme se něčemu, co chceme umět, záměrně využíváme své dovednosti učit se.

Edukační procesy **typu C – řízené učení**, takové učení, při kterém někdo mimo učící se subjekt záměrně navozuje učení. (Tímto typem učení se zabývá pedagogika a další příbuzné vědy.)

Formy učení – z pohledu různých psychologických koncepcí a teorií

* elementární formy učení, vyjadřované jako tvoření asociací nebo podmiňování,

* komplexní formy učení zahrnující osvojení postupů při řešení problémů, vytváření mentálních map jedincova prostředí, osvojování principů a systémů učiva,

* sociální učení, jímž se jedinec učí sociální komunikaci, interakci a percepci, sociálním rolím, formám společenského styku
(Mareš, Průcha 2003).

Druhy učení (podle procesů, které se při učení účastní)

- **habituace** - navykání si na okolní jevy
- **Podmiňování - klasické** (nervové spoje - návyky), **operantní podmiňování** (zpevnění - návyky),
- **senzomotorické učení** (opakování – mechanické stereotypy, snižuje stav nejistoty – učení se dovednostem),
- **verbální učení** (paměť – učení se textům, informacím), **pojmové učení** - učení poznatkům - osvojování znalostí (logické, využití myšlenkových operací a porozumění jevu – např. třídění, rozlišení), nebo: učení intelektových činností
- **zkušenostně-reflektivní učení** (nové pohledy, postoje, nová porozumění)
- **řešením problémů** (strategie, využívání zpětné vazby – např. hrát karty)
- **sociální učení** - učení sociální komunikaci, interakci a percepci, osvojují se sociální dovednosti, formují motivy a charakter. Ve stručnosti lze definovat jako: "učení žít mezi lidmi"

Výsledky učení vědomosti, dovednosti, návyky

Druhy učení

Habituace – znamená přivyknutí na kontinuálně působící podnět tak, že ho přestaneme vnímat (např. tikot hodin, bzučení světla...). Opakem je **senzitivace**, která znamená naopak zvýšení citlivosti na nějaký podnět související s prožitím něčeho nepříjemného.

Učení podmiňováním – hovoří se o podmiňování klasickém, instrumentálním, operantním a zástupném.

Komplexní učení – sem patří senzomotorické učení, učení se poznatkům a metodám řešení problémů.

Komplexní učení

Senzomotorické učení

- probíhá, když se dítě učí chodit, manipulovat s hračkami, kreslit a psát, když se učí různým pohybovým činnostem. Dospělí lidé se samozřejmě také učí tímto způsobem – když se učí řídit automobil, zdokonalují se v nějakém sportu apod.

Učení se poznatkům

- znamená osvojování si poznatků o přírodě, společnosti, technice apod. podle jednotlivých vědních oborů či předmětů. Jde hlavně o osvojování vědomostí. V tomto kontextu hovoříme také o **verbálním a pojmovém učení**.

Učení se metodám řešení problémů

- je považováno za nejsložitější druh učení. Řešení problému se vymezuje jako samostatné objevení vztahu (principu, zákonitosti) mezi předměty, jevy, situacemi či pojmy). Rozlišujeme **nižší a vyšší stupeň řešení problémů**. *K nižším patří nám všem známý „pokus a omyl“ a tzv. vhled.*

Klasické podmiňování

I.P. Pavlov (1849 – 1936) zformuloval zákonitosti učení podmiňováním:

Podmíněný podnět + nepodmíněný podnět
nepodmíněná reakce

Po opakování:

Podmíněný podnět   podmíněná reakce

Podstata učení podmiňováním

Je to schopnost organismu učit se reagovat na podmíněné čili původně neutrální podněty a to:

emocionálně – citem radosti, strachu apod.
vegetativně – např. fyziologickými reakcemi –
sliněním, zježením srsti, vyměšováním šťáv.

Tento druh učení také nazýváme učením emocionálně vegetativním.

Operantní (instrumentální) podmiňování

Představitelé:

E. L. Thorndike (1874 – 1949), **B. F. Skinner** (1904 – 1990) aj.

Správné chování se zpevňuje odměňováním = učení se.

Thorndike formuloval zákony učení.

Skinner se zabýval otázkou, jak programovat poskytování odměn = **programované učení**.

Hlavní zásadou je zásada postupné aproximace, tj. postupné směřování stávajícího, běžného chování zvířete ke konečnému chování cílovému.

Porovnání operantního a instrumentálního podmiňování

Při **operantním podmiňování** je akcentováno, že se v důsledku chování upevňuje spoj mezi reakcí a jejím posílením (odměna).

V rámci **instrumentálního podmiňování** je zdůrazňováno více upevnění spojů mezi podnětem a reakcí. To, co při tomto učení funguje, jsou Thorndikovy zákony učení (tedy konekce mezi podnětem a pozitivní reakcí a jejich opakováním).

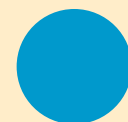

Učení senzomotorické

Úkony náročné na vnímání, pohyb a vzájemné propojení (koordinaci) vjemů s pohyby.

Toto učení se opírá o slovní instrukci.

Může probíhat mimoděk, např. během hry, nebo uvědoměle, záměrně.

Fáze senzomotorického učení

1. Počáteční seznamování s činností

vzorové předvedení požadovaného úkonu

Možnost, aby žák mohl úkon napodobit.

Aby mohl pozorovat při seznamování se s ním své spolužáky.

2. Procvičování – žák opakovaně provádí úkon. Znaky:

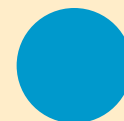
Motivace ke zdokonalování

Určitá metoda, zahrnující včasnou korekci chyb, posilování plynulosti a patřičnou soustavnost v opakování.

Při učení složitějším dovednostem rozložení úkonu do komponent a ty nacvičovat zvlášť.

3. Aplikace (využívání) – po dobrém zvládnutí úkonu.

Mimořádný význam má kontrola a sebekontrola = **zpětná vazba**.

Učení verbální

= specificky lidská činnost

Člověk se učí:

zvládat slova a vnímat je v jejich ustáleném významu i funkci, vnímat řečový projev druhých lidí a rozumět mu,

osvojovat si vlastní řečový projev, v němž jednotlivá slova nacházejí svou významovou platnost. Tím je dána **jazyková kompetence osobnosti.**

Učení pojmové

= spojeno s učením slovním, bez něj se nemůže plně rozvinout.

= je základní složkou vývoje myšlení.

Rozvinuté učení je možné až na základě **operací s pojmy**, na základě jejich používání a vytváření – pojmové kompetence.

Pojmy jsou vyjádřením obecných a podstatných znaků určité skupiny jevů, tedy znaků, jimiž se vyznačují všechny jevy, které do dané skupiny náležejí.

Umožňují myšlenkově uchopit určitou třídu jevů, společně diskutovat o tomtéž, vyvíjet společné myšlenkové úsilí a pronikat k podstatě jevů (především ve vědě).

Učení vhledem

Postřehnutí zákonitých vztahů.

Zakladatel celostní psychologie - gestaltismu: W. Köhler (1887–1967).

Vnímání všech složek problémové situace najednou tak, aby byly ve vjemovém poli.

To vede k anticipujícímu předvídajícímu nápadu (dochází k vhledu).

Učení řešením problémů

-
Řešení problému se skládá z:
vymezení problému
jeho analýzy a syntézy
následně z hypotézy
a jejího ověření

Pokud je hypotéza ověřena, je problém vyřešen, pokud ne, celý postup se opakuje. Na rozdíl od všech ostatních druhů učení zde nepomáhá opakování, protože problémy jsou různé a pokaždé vyžadují jiný způsob řešení.

Svou roli zde ale hraje tzv. **transfer**, který znamená *přenos vědomostí a dovedností, nebo také zkušeností z jednoho učení na jiný akt učení.*

Učení v životních souvislostech

V reálném životě neprobíhá učení odděleně podle jednotlivých druhů.

Určitý druh učení bývá v popředí, ale ostatní se spoluúčastní.

Učení je přítomno ve všech sociálních situacích, probíhá jako mnohoúrovňový, mnohodimenzionální proces zespolečenšťování
= učení sociální.

Sociální učení

Sociální posilování – určité chování je posíleno (odměna nebo trest) podnětem sociální povahy (úsměv, pohlazení, lichotka nebo naopak pohrůžka, zamítnutí).

Napodobování (imitace) - člověk si všímá a pozoruje chování druhých lidí, připodobňuje se jim.

Ztotožňování (identifikace) – identifikování se s určitým jedincem, převzetí jeho základních individuálních charakteristik.

Observace (učení pozorováním) – máme na mysli učení, které probíhá na základě pozorování druhých lidí.

